

Til Norges Bank

05.11.2024

Tilrådning om å utelukke Rio Tinto PLC og Rio Tinto Ltd fra Statens pensjonsfond utland

Sammendrag

Etikkrådet anbefaler å utelukke Rio Tinto PLC og Rio Tinto Ltd (Rio Tinto Group) fra Statens pensjonsfond utland (SPU) på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til alvorlig miljøskade. Rådets anbefaling er basert på Rio Tintos eierskap i fellesforetaket Mineração Rio do Norte (MRN) som driver en bauksittgruve i regnskogen i Amazonas.

Rio Tinto Group er et globalt gruveselskap med en dobbelt børsnotert selskapsstruktur og forvaltes som en samlet økonomisk enhet. Rio Tinto PLC og Rio Tinto Ltd er notert på børsene i henholdsvis London og i Australia. Ved utgangen av juni 2024 hadde SPU aksjer til en verdi av rundt 25 milliarder i Rio Tinto Group, tilsvarende en eierandel på 2,2 prosent av selskapets aksjer.

Rio Tinto eier 22 prosent av fellesforetaket MRN. De andre eierne er selskapene Glencore PLC og South32 Ltd. I samsvar med tidligere tilrådninger legger rådet til grunn at alle medlemmer i et fellesforetak er ansvarlige for fellesforetakets virksomhet.

MRN har drevet bauksittgruven i Saracá-Taquera National Forest i Amazonas siden 1970-tallet og planlegger en betydelig utvidelse av gruven fra og med 2026. Det nye området som vil påvirkes av prosjektet, oppgis å være 100 km². Rundt 64 km² skal avskoges fullstendig i løpet av prosjektets levetid. Det nye gruveområdet ligger i intakt regnskog.

Siden 1970-tallet har man fått betydelig bedre kunnskap om biologisk mangfold og betydningen av å bevare natur og økosystemtjenester. Etikkrådet viser til at både Naturpanelets kunnskapsoppsummering og Naturavtalen konkluderer med at det er nødvendig å stoppe tapet av biologisk mangfold. Samtidig pågår det en drastisk reduksjon av biologisk mangfold på verdensbasis.

Regnskogen i Amazonas er verdens største, og mer enn en tidel av det globale biologiske mangfold finnes der. På grunn av sin enorme størrelse spiller denne regnskogen en svært viktig rolle i klimaregulering, både regionalt og globalt. Skogen er under stort press fra både lovlig og ulovlig næringsaktivitet og fra klimaendringer. Det er Brasil som har stått for det meste av avskogingen av Amazonas, med et estimert tap på mer enn 700 000 km² skog fram til 2018.

Etikkrådet legger vekt på at MRNs utvidelse av gruven vil innebære at intakte områder i Amazonas avskoges og degraderes med påfølgende negativ påvirkning på biologisk mangfold, også for mange arter man enda ikke har kartlagt.

Rådet har merket seg at MRN anvender det internasjonale finansieringsinstituttets (International Finance Corporation, IFC) tiltakshierarki, og at selskapet har tatt noen grep som vil redusere arealbruken noe. Rio Tinto

sier også at det i sin deltakelse i fellesforetaket fremmer bestep praksis for ivaretagelse av miljø og menneskerettigheter. Etikkrådet mener at dette er noe man uansett forventer av selskaper, og at selskapets tiltak ikke endrer vesentlig på det faktum at gruvedutvidelsen gjør at store områder med intakt tropisk skog i et område med globalt viktige naturverdier avskoges.

Etikkrådet legger også til grunn, slik Rio Tinto opplyser, at MRN gjør det som er mulig for å rehabilitere avskogede områder. Etikkrådet legger vekt på studier som viser at det selv med avansert rehabilitering vil ta mange tiår før de avskogede områdene har liknende kvaliteter som i dag, om dette i det hele tatt er mulig. Rådet mener derfor at slik rehabilitering ikke vil være tilstrekkelig for å rette opp skaden ved å fjerne intakt skog.

Etikkrådet konkluderer med at fondets investering i selskaper som bidrar til avskoging og degradering av intakt regnskog i et økosystem og område som er avgjørende for bevaring av en betydelig andel av det globale biologiske mangfoldet, må anses å være i strid med de etiske retningslinjene.

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Hva rådet har tatt stilling til	1
1.2	Tradisjonelle samfunn som påvirkes av MRNs aktiviteter	3
1.3	Kilder	3
2	Bakgrunn	4
2.1	Mineração Rio do Norte (MRN)	4
2.2	Regnskogen i Amazonas og betydningen for biologisk mangfold og klimaregulering	4
2.3	Utvinning av bauksitt	7
2.4	Rehabilitering av tropisk skog etter endt gruvedrift	8
3	Etikkrådets undersøkelser	9
3.1	Projeto Novas Minas (PNM)	9
3.2	Miljøskade	12
4	Informasjon fra selskapet	14
5	Etikkrådets vurdering	16
6	Tilrådning	18

1 Innledning

Etikkrådet for Statens Pensjonsfond Utland har vurdert fondets investering i Rio Tinto PLC¹ og Rio Tinto Ltd² (heretter Rio Tinto) opp mot retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU (de etiske retningslinjene).³

Rio Tinto er et globalt gruveselskap med virksomhet innen leting, gruvedrift og prosessering av mineralressurser.⁴ Blant hovedproduktene er jernmalm, aluminium, kobber, industrielle mineraler (borat, titandioksid og salt) og diamanter.

Rio Tinto PLC og Rio Tinto Ltd er henholdsvis notert på børsen i London og i Australia. Rio Tinto opererer med en dobbelt børsnotert selskapsstruktur og forvaltes som en samlet økonomisk enhet.⁵ Per 30. juni 2024 hadde SPU aksjer til en verdi av 25. mrd i Rio Tinto PLC, tilsvarende en eierandel på 2,21prosent i selskapet⁶ og aksjer til en verdi av 195 millioner i Rio Tinto Ltd, tilsvarende 0,01 prosent av selskapets aksjer.⁷

1.1 Hva rådet har tatt stilling til

Etikkrådet har vurdert SPUs investering i Rio Tinto opp mot miljøkriteriet i de etiske retningslinjene. Etikkrådets vurdering er rettet mot Rio Tintos deltakelse i

¹ Issuer ID: 101286

² Issuer ID: 112717

³ Retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utland, <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2014-12-18-1793?q=retningslinjer+++pensjonsfond+++utland>

⁴ Rio Tinto (2023), "Annual Report 2023", <https://www.riotinto.com/en/invest/reports/annual-report>

⁵ Rio Tinto hjemmeside, [Dual listed companies structure \(riotinto.com\)](https://www.riotinto.com/en/invest/reports/annual-report).

⁶ Statens Pensjonsfond Utlands investeringer, <https://www.nbim.no/no/oljefondet/investeringene/#/2024/investments/equities/6819/Rio%20Tinto%20PLC>

⁷ Statens Pensjonsfond Utlands investeringer, <https://www.nbim.no/no/oljefondet/investeringene/#/2024/investments/equities/266/Rio%20Tinto%20Ltd>

fellesforetaket Mineração Rio do Norte (MRN) som utvinner bauksitt i intakt regnskog i Amazonas. Rio Tinto eier 22 prosent av fellesforetaket.

I vurderinger av alvorlig miljøskade legger rådet normalt vekt på om skaden er stor, om den medfører irreversible eller langsiktige virkninger, om den er et resultat av brudd på nasjonale lover eller internasjonale normer og hva selskapet har gjort for å forhindre eller rette opp skade. Videre vurderer rådet risikoen for at selskapets praksis vil fortsette.

Når det gjelder avskoging eller degradering av tropisk skog, har rådet i tidligere tilrådninger lagt vekt på omfanget av avskogingen og om inngrepene vil medføre tap av viktig biologisk mangfold og konsekvenser for truede arter og deres leveområder.⁸

Det mellomstatlige naturpanelet (IPBES) rapporterer om en drastisk nedgang i natur og biologisk mangfold på verdensbasis.⁹ Hele 25 prosent av alle kjente arter er vurdert som utryddingstruet av Verdens Naturvernunion (IUCN). For ni av ti arter er endringer i arealbruk hovedårsaken til at de er truet. Under et «*business as usual*» scenario forventes tapet av biologisk mangfold å akselerere i årene fremover. I desember 2022 vedtok medlemslandene til FN-konvensjonen om biologisk mangfold (CBD)¹⁰ naturavtalen (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, GBF).¹¹ Naturavtalen refereres ofte til som «Parisavtalen for naturen» og er forventet å bidra til en kursendring for hvordan verdenssamfunnet jobber sammen for å bevare natur. I denne tilråningen legger Etikkrådet særlig vekt på målet i naturavtalen om at tap av viktige naturområder og økosystemer skal reduseres til nær null innen 2030,¹² samt

⁸ Se for eksempel Etikkrådets tilrådning om utelukkelse av selskapene PT Astra International Tbk, Jardine Matheson Holdings Ltd og Jardine Cycle & Carriage Ltd (2023), <https://etikkradet.no/pt-astra-international-tbk/> og Halcyon Agri Corp (2018): <https://etikkradet.no/halcyon-agri-corp-ltd/>

⁹ Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) (2019), "*Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*." E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (editors). IPBES secretariat, Bonn, Germany. 1148 sider, <https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673>.

¹⁰ Konvensjonen om Biologisk Mangfold (CBD), <https://www.cbd.int/convention/>

¹¹ Naturavtalen, Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, CBD/COP/15/L.25, 18 December 2022, <https://www.cbd.int/doc/c/e6d3/cd1d/daf663719a03902a9b116c34/cop-15-l-25-en.pdf>.

¹² Naturavtalen, mål 1.

naturavtalens forventninger om at næringslivet og finansinstitusjoner skal bidra til å redusere tapet av natur.¹³

1.2 Tradisjonelle samfunn som påvirkes av MRNs aktiviteter

I området rundt og overlappende med MRNs konsesjon lever det både tradisjonelle quilombolasamfunn¹⁴ og riberhinosamfunn som i stor grad lever av økosystemtjenester fra regnskogen.¹⁵ Etikkrådet er kjent med at det regelmessig rapporteres om negative påvirkninger på de tradisjonelle samfunnenes livsgrunnlag og leveområder som en følge av MRNs gruvedrift.¹⁶ Rådet har ikke gått nærmere inn i disse forholdene og anklagene.

1.3 Kilder

Etikkrådets vurdering er basert på publiserte vitenskapelige artikler og kunnskapsoppsummeringer, MRNs miljøkonsekvensvurderinger og informasjon fra en rekke forskere med ekspertise innenfor tropisk skogsøkologi, rehabilitering, restaureringsøkologi og bevaringsbiologi. Selskapet har også bidratt med informasjon om prosjektet, og denne informasjonen presenteres i kapittel 4.

¹³ Naturavtalen, mål 15.

¹⁴ Andrade, L. (2011) "Quilombola lands in Oriximiná: pressure and threats." São Paulo Pro-Indian Commission, https://cpisp.org.br/wp-content/uploads/2019/03/Quilombola_Lands.pdf.

¹⁵ Christian Aid (2022) "Profit before people and planet: How economic policies and corporate profit maximisation perpetuate the unsustainable exploitation of the Brazilian Amazon and its people" side 9, <https://www.christianaid.org.uk/sites/default/files/2022-12/profit-before-people-and-planet.pdf>.

¹⁶ Se for eksempel Mongabay (13.12. 2023) "Brazil's largest bauxite producer denies rights to riverside dwellers in Pará", <https://brasil.mongabay.com/2023/12/major-produtora-de-bauxita-do-brasil-nega-direitos-a-ribeirinhos-no-para/> eller Mongabay (04 juni 2020) "MRN bauxite mine leaves legacy of pollution, poverty in Brazilian Amazon", <https://news.mongabay.com/2020/06/mrn-bauxite-mine-leaves-legacy-of-pollution-poverty-in-brazilian-amazon/>.

2 Bakgrunn

2.1 Mineração Rio do Norte (MRN)

Mineração Rio do Norte (MRN) er et fellesforetak mellom selskapene Glencore PLC (45 prosent),¹⁷ South32 Ltd (33 prosent)¹⁸ og Rio Tinto (22 prosent).¹⁹ I 2023 økte Rio Tinto sin eierandel i MRN fra 12 prosent til 22 prosent.

MRN er ansvarlig for om lag 40 prosent av Brasils bauksittproduksjon,²⁰ med en årlig produksjon på 12 millioner tonn.²¹ MRNs bauksittgruve ligger i Saracá-Taquera National Forest (STNF) i Amazonas i den vestlige delen av Pará i Brasil.²² STNF omfatter 4 413 km² og er en såkalt «*Floresta nacionais*», et vernet område hvor bærekraftig bruk av naturressurser er tillatt. Gruvedrift har foregått på de østlige platåene siden sent på 1970-tallet, og virksomheten medfører avskoging av intakt regnskog. Nå dekker MRN et område som utgjør 4,2 prosent (186 km²) av STNF.²³ MRN har planer om å utvide gruvedriften fra og med 2026. Det nye området som vil påvirkes av prosjektet, oppgis å være 100 km². Utvidelsen av gruen vil medføre avskoging av et område på rundt 64 km² med intakt, gammel regnskog.²⁴

2.2 Regnskogen i Amazonas og betydningen for biologisk mangfold og klimaregulering

Intakt regnskog anses som uunnværlig for bevaring av biologisk mangfold.²⁵ En stor andel det globale biologiske mangfoldet er konsentrert i relativt få områder,

¹⁷ Statens Pensjonsfond Utland er ikke investert i Glencore PLC. Selskapet har vært utelukket etter kullkriteriet siden 2020.

¹⁸ Rådet har avgitt en tilsvarende tilrådning for South32 Ltd.

¹⁹ MRN hjemmeside, <https://www.mrn.com.br/index.php/en/who-we-are>.

²⁰ Mineração Rio do Norte – MRN (2022), “*Estudo de Impacto Ambiental (EIA)*, Volume I” side 120, <https://mrn.com.br/index.php/pt/projeto-novas-minas>.

²¹ MRN hjemmeside, <https://mrn.com.br/index.php/pt/o-que-fazemos>.

²² MRN hjemmeside, <https://mrn.com.br/index.php/en/people-and-careers/our-place>.

²³ South32 Ltd i brev til Etikkrådet (27.07.23).

²⁴ Mineração Rio do Norte – MRN (2021), “*Estudo de Impacto Ambiental (EIA)*, Volume I”. Side 114. <https://mrn.com.br/index.php/pt/projeto-novas-minas>.

²⁵ Watson, J.E.M., Evans, T., Venter, O. et al. (2018) “*The exceptional value of intact forest ecosystems*” i *Nature Ecology & Evolution* Volume 2, sider 599–610, <https://doi.org/10.1038/s41559-018-0490-x>.

og tropisk skog er overrepresentert blant disse.^{26,27} Regnskogen i Amazonas er blant fem områder på verdensbasis definert som «*High-Biodiversity Wilderness Areas (HBWA)*».^{28,29} HBWA er store områder med sammenhengende urørt natur som er spesielt viktige for bevaring av biologisk mangfold. HBWA-områdene er også svært viktige for urfolk, da de er blant de få stedene hvor det fortsatt er mulig for dem å leve på tradisjonelt vis.

I 2021 publiserte Vitenskapspanelet for Amazonas (SPA) den mest omfattende kunnskapsoppsummeringen om regnskogen i Amazonas til dags dato.³⁰ Rapporten viser til at mer enn 10 prosent av det globale biologiske mangfoldet finnes i regnskogen i Amazonas. Likevel kjenner man fortsatt bare til en brøkdel av de artene som lever der, og man har begrenset kunnskap om økologi og utbredelse for mange arter.³¹ Antall truede arter er trolig sterkt underestimert ettersom det biologiske mangfoldet i liten grad er kartlagt. Rapporten påpeker nødvendigheten av å kartlegge det biologisk mangfoldet i regionen, og

²⁶ Mittermeier, Russell A., et al. (1998) "*Biodiversity hotspots and major tropical wilderness areas: approaches to setting conservation priorities.*" i *Conservation biology*, Volume 12 (3), sider 516-520, <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1046/j.1523-1739.1998.012003516.x>.

²⁷ Ometto, J.P., K. Kalaba, G.Z. Anshari, N. Chacón, A. Farrell, S.A. Halim, H. Neufeldt, and R. Sukumar, 2022: Cross- Chapter Paper 7: Tropical Forests. In: Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, pp. 2369–2410, doi:10.1017/9781009325844.024.

²⁸ Mittermeier, R. A., Mittermeier, C. G., Brooks, T. M., Pilgrim, J. D., Konstant, W. R., Da Fonseca, G. A., & Kormos, C. (2003). *Wilderness and biodiversity conservation*. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 100(18), 10309-10313, <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1732458100>

²⁹ Se også en generell beskrivelse av HBWA, <https://www.worldheritagesite.org/connection/High-Biodiversity+Wilderness+Area>.

³⁰ Science Panel for the Amazon (2021) "*Amazon Assessment Report 2021*" C. Nobre, A. Encalada, E. Anderson et al. (editors). United Nations Sustainable Development Solutions Network, New York, USA, <https://www.theamazonwewant.org/amazon-assessment-report-2021/>.

³¹ Science Panel for the Amazon (2021) Amazon Assessment Report, Chapter 3 "*Biological diversity and ecological networks in the Amazon.*" Side 4, <https://www.theamazonwewant.org/wp-content/uploads/2022/06/Chapter-3-Bound-May-9.pdf>.

nødvendigheten av DNA-baserte studier for å kunne kartlegge det usynlige arts mangfoldet (kryptiske arter³²).

Store tropiske regnskoger som Amazonas spiller en kritisk rolle i klimareguleringen både regionalt og globalt.³³ Amazonas-regnskogen er også en viktig komponent i den globale karbonsyklusen, og det lagres mellom 150 og 200 milliarder tonn med karbon i jord og vegetasjon.³⁴

Avskoging i Amazonasregionen har vært intens i mange år, men det er store forskjeller mellom de ulike landene.³⁵ Det er Brasil som har stått for det meste av avskogingen, med et estimert tap på mer enn 700 000 km² skog fram til 2018. Kombinasjonen av klimaendringer og avskoging vil øke sannsynligheten for at systemet passerer et økologisk vippepunkt (det er estimert at dette vil kunne inntreffe når man har avskoget cirka 40 prosent av regionen), hvor regnskogen går over til en tørrere savannetilstand.³⁶ Det vil blant annet kunne medføre lengre tørkeperioder og flere skogbranner som igjen vil bli etterfulgt av tap av mer skog og høyere utslipp av CO₂. En nylig publisert studie viser at opp mot halvparten av regnskogen i Amazonas kan nå et vippepunkt innen 2050 som en

³² Kryptiske arter er arter som morfologisk sett ser like ut men som er reproduktivt adskilt. Det forventes at det finnes svært mange kryptiske arter i regnskogen i Amazonas. Se for eksempel: Funk, W. C., Caminer, M., & Ron, S. R. (2012). High levels of cryptic species diversity uncovered in Amazonian frogs. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 279(1734), sider 1806-1814, <https://royalsocietypublishing.org/doi/abs/10.1098/rspb.2011.1653>.

³³ Ometto, J.P., K. Kalaba, G.Z. Anshari, N. Chacón, A. Farrell, S.A. Halim, H. Neufeldt, and R. Sukumar, 2022: Cross- Chapter Paper 7: Tropical Forests. In: *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, sider 2369–2410, doi:10.1017/9781009325844.024.

³⁴ Science Panel for the Amazon (2021). *“Executive Summary of the Amazon Assessment Report 2021.”* C. Nobre, A. Encalada, E. Anderson et al. (eds.) United Nations Sustainable Development Solutions Network, New York,. Side 13, <https://www.theamazonwewant.org/wp-content/uploads/2022/06/220717-SPA-Executive-Summary-2021-EN.pdf>.

³⁵ Science Panel for the Amazon (2021) Amazon Assessment Report, Chapter 19 *“Drivers and ecological impacts of deforestation”* Page 5, <https://www.theamazonwewant.org/wp-content/uploads/2022/05/Chapter-19-Bound-May-11.pdf>.

³⁶ Se fotnote 32. Ometto og flere (2022) side 2380. doi:10.1017/9781009325844.024

følge av avskoging og klimaendringer.³⁷ Slike tendenser er allerede tydelige i områdene i de sørlige delene av Amazonas, som omtales som avskogingsbuen (the Arc of Deforestation).

2.3 Utvinning av bauksitt

Bauksitt foredles til aluminiumoksid som er råstoff for produksjon av aluminium.³⁸ Bauksitten finnes primært i tropiske og sub-tropiske områder, hvor den forekommer i relativt tynne lag noen meter under jordoverflaten.³⁹ Tykkelsen på bauksittlaget er vanligvis mellom 4 og 6 meter, men det kan i noen tilfeller bli så tykt som 40 meter. Jordlaget som ligger over bauksittforekomstene fjernes før utvinningen og gjenbrukes i mange tilfeller til rehabilitering etter endt gruvedrift. De største bauksittforekomstene finnes i Guinea og Australia. Andre land med store forekomster er Vietnam, Brasil og Jamaica. Det finnes også bauksittforekomster i Hellas, Frankrike, Ungarn, Romania og Italia.

Bauksittutvinning har et stort miljøavtrykk, særlig fordi den påvirker relativt store landområder, fordi gruvene drives som dagbrudd, og fordi all vegetasjon og de øverste jordlagene som ligger over bauksitten, fjernes.⁴⁰ Videre overlapper mange av de største bauksittforekomstene med områder av høy bevaringsverdi, som for eksempel tropisk og sub-tropisk skog. Gruvedrift kan også bidra til avskoging utenfor selve konsesjonsområdene. I en studie av gruvedrift i Amazonas i Brasil fant man at gruvedrift bidro til indirekte avskoging så langt

³⁷ Flores, B.M., Montoya, E., Sakschewski, B. et al. (2024) "Critical transitions in the Amazon forest system" *Nature* volume 626, sider 555–564, <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06970-0>.

³⁸ Norsk Hydro, <https://www.hydro.com/no-NO/aluminium/om-aluminium/slik-lages-aluminium/>

³⁹ Georgitzikis K., Mancini L., d'Elia E., Vidal-Legaz B. (2021) *Sustainability aspects of Bauxite and Aluminium – Climate change, Environmental, Socio-Economic and Circular Economy considerations*, EUR 30760 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, ISBN 978-92-76-40039-4, doi:10.2760/702356, JRC125390, https://rmis.jrc.ec.europa.eu/uploads/library/jrc125390_sustainability_profile_bauxite_aluminium_online.pdf.

⁴⁰ Se fotnote 38. Georgitzikis og flere (2021), https://rmis.jrc.ec.europa.eu/uploads/library/jrc125390_sustainability_profile_bauxite_aluminium_online.pdf.

som 70 km fra selve gruven, blant annet gjennom veibygging og annen infrastruktur.⁴¹

2.4 Rehabilitering av tropisk skog etter endt gruvedrift

Rehabilitering av tropiske økosystem kan ta svært lang tid og har varierende suksessrate og tidsramme avhengig av størrelsen på inngrepet, graden av påvirkning, de ulike økologiske funksjonene man ønsker å rehabilitere, og hvilke metoder som brukes for rehabilitering.⁴²

Rehabilitering etter store inngrep vil ta lengre tid enn rehabilitering etter mindre inngrep. Desto mer intens degraderingen av et område har vært, jo mer kompleks er rehabiliteringen, siden arealbruk kan ha varig effekt på frøbanker, samt fordelingen og sammensetningen av næringsstoffer i jorden.⁴³ Åpen gruvedrift klassifiseres som intens arealbruk i rehabiliteringssammenheng siden man fullstendig fjerner de øverste jordlagene.

Økosystemenes funksjon og diversitet har også svært forskjellig tidsramme for rehabilitering, og ikke alt kan rehabiliteres. Økosystemfunksjoner som nitrogenfiksering vil kunne rehabiliteres etter cirka 30 år. Artsdiversitet (antallet arter på et bestemt område) tar lenger tid, og artskomposisjon (sammensetningen av arter) vil kunne ta flere hundre år å rehabilitere. Det er også vesentlig at økosystemet uansett vil bli annerledes enn det opprinnelig var.⁴⁴

Selv med avanserte metoder for skogsrehabilitering finner man fortsatt at urørt og intakt skog har høyere biodiversitet enn både degradert og rehabilitert

⁴¹ Sonter, L.J., Herrera, D., Barrett, D.J. et al. (2017) "*Mining drives extensive deforestation in the Brazilian Amazon*" *Nature Communications* volume 8, side 1013, <https://doi.org/10.1038/s41467-017-00557-w>.

⁴² Lourens Poorter et al. (2021) "*Multidimensional tropical forest recovery*" *Science* volume 374, sider 1370-1376, <https://www.science.org/doi/10.1126/science.abh3629>

⁴³ Parrotta, John A., Oliver Henry Knowles, and Joseph M. Wunderle Jr (1997) "*Development of floristic diversity in 10-year-old restoration forests on a bauxite mined site in Amazonia.*" *Forest Ecology and Management* volume 99, sider 21-42, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378112797001928>.

⁴⁴ Chazdon, R.L.(2013) "*Making tropical succession and landscape reforestation successful.*" *Journal of Sustainable Forestry* volume 32(7) sider 649-658, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10549811.2013.817340>.

skog.^{45,46,47} I de fleste tilfeller og i svært lang tid vil rehabilitert tropisk skog nødvendigvis være annerledes enn den opprinnelige naturtypen.⁴⁸

Før MRN begynte med gruvedrift var regnskogen i konsesjonsområdet relativt utilgjengelig og hadde vært upåvirket i minst 200 – 300 år.⁴⁹ Skogen besto av tett tropisk regnskog med rikt biologisk mangfold. MRN benytter frø- og spirebank med lokale arter fra regnskogen når de skal rehabilitere etter at bauksitten er fjernet. Rehabiliteringen av ferdig utnyttede bauksittplatåer begynner med at det øverste laget av matjorda (*topsoil*) legges på igjen. Deretter plantes det et stort utvalg av stedegne arter fra frø- og spirebanken.

3 Etikkrådets undersøkelser

3.1 Projeto Novas Minas (PNM)

MRN planlegger å utvide bauksittgruven med fem nye platåer fra 2026: Escalante, Rebolado, Jamari, Cruz Alta Leste og Barone (sentralplatåene i rosa, figur 1).⁵⁰ I STNF er det satt av en gruvesone (figur 2) på 1,420 km², som tilsvarer

⁴⁵Gibson, L., Lee, T., Koh, L. et al. (2011) "Primary forests are irreplaceable for sustaining tropical biodiversity." *Nature* volume 478, sider 378–38, <https://doi.org/10.1038/nature10425>.

⁴⁶ Moura, Nárgila G., et al. (2013) "Avian biodiversity in multiple-use landscapes of the Brazilian Amazon." *Biological Conservation* volume 167, sider 339–348, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320713002978>.

⁴⁷ Atkinson, J., Brudvig, L.A., Mallen-Cooper, M., Nakagawa, S., Moles, A.T. & Bonser, S.P. (2022) "Terrestrial ecosystem restoration increases biodiversity and reduces its variability, but not to reference levels: A global meta-analysis." *Ecology Letters*, volume 25, sider 1725–1737, <https://doi.org/10.1111/ele.14025>.

⁴⁸ Chazdon, R.L.(2013) "Making tropical succession and landscape reforestation successful." *Journal of Sustainable Forestry* volume 32(7) sider 649–658, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10549811.2013.817340>.

⁴⁹ Parrotta, John A., and Oliver H. Knowles. (2001) "Restoring tropical forests on lands mined for bauxite: examples from the Brazilian Amazon." *Ecological Engineering* volume 17, sider 219–239, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0925857400001415>.

⁵⁰ MRN hjemmeside, Projeto Novas Minas, <https://mrn.com.br/index.php/pt/projeto-novas-minas>.

33 prosent av verneområdet.⁵¹ Dette består av eksisterende gruver (gult) den planlagte utvidelsen (rosa), samt områder som omtales som '*Minas futuras*' (lysebrunt).

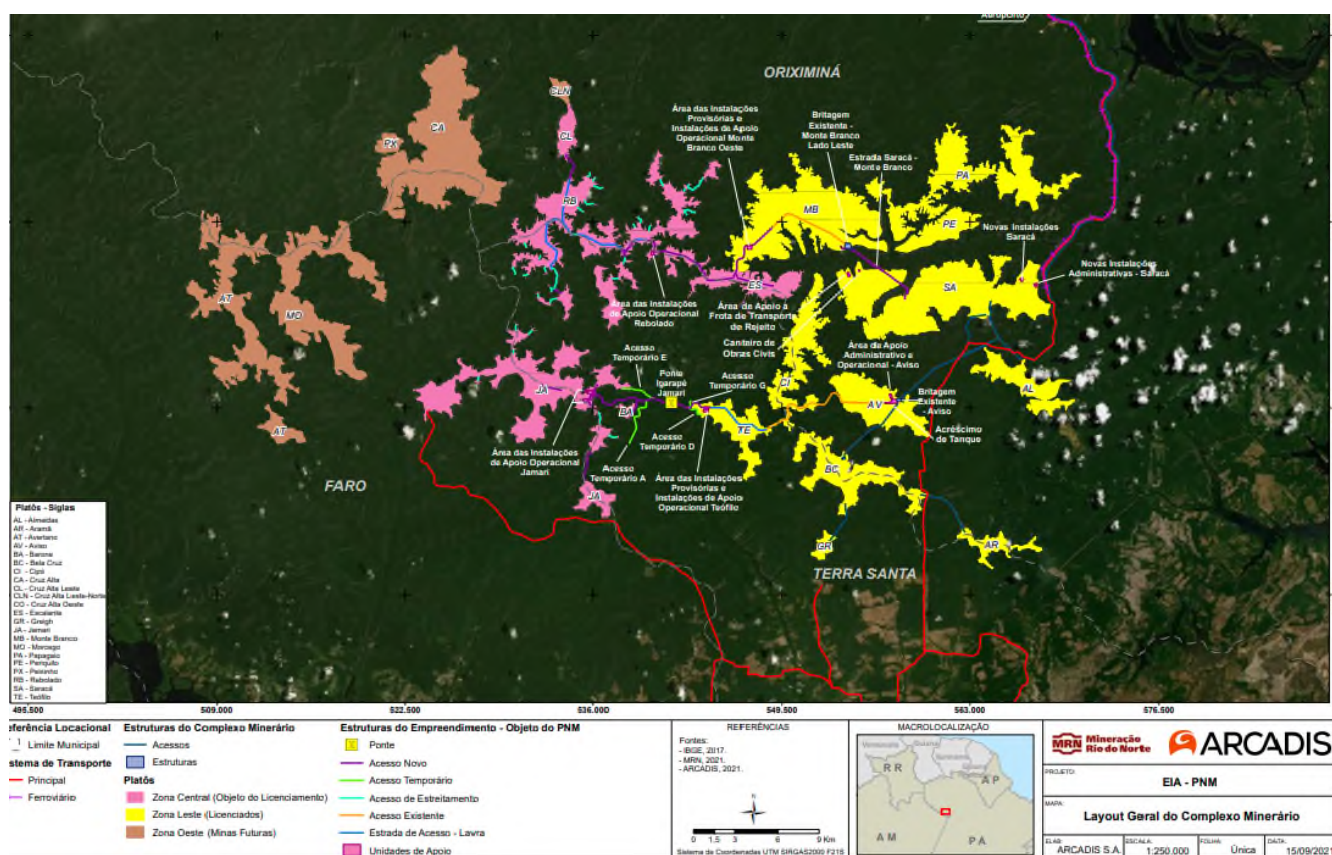
Ifølge miljøkonsekvensutredningen til den kommende gruveutvidelsen (Projeto Novas Minas) skal allerede eksisterende infrastruktur som havn, toglinje og veier benyttes videre.⁵² I tillegg skal det bygges ny infrastruktur, både av permanent og midlertidig karakter. Disse inkluderer boliger for arbeidere, administrasjonsbygninger og annen støtteinfrastruktur, samt veier som skal gi tilgang til de nye platåene og knytte dem til eksisterende infrastruktur.⁵³ Bauksitt skal etter planen transporteres fra de nye platåene til prosesseringsanlegg (*ore crushing facilities*) på platåene Monte Branco and Aviso (se figur 1).

⁵¹ Andrade, L. (2011) "*Quilombola lands in Oriximiná: pressure and threats.*" São Paulo Pro-Indian Commission, https://cpisp.org.br/wp-content/uploads/2019/03/Quilombola_Lands.pdf.

⁵² Brosjyre om PNM, [https://mrn.com.br/images/Cartilha%20PNM-MRN%20\(1\).pdf](https://mrn.com.br/images/Cartilha%20PNM-MRN%20(1).pdf).

⁵³ Mineração Rio do Norte – MRN (2021), "*Estudo de Impacto Ambiental (EIA), Volume I*" side 112, <https://mrn.com.br/index.php/pt/projeto-novas-minas> .

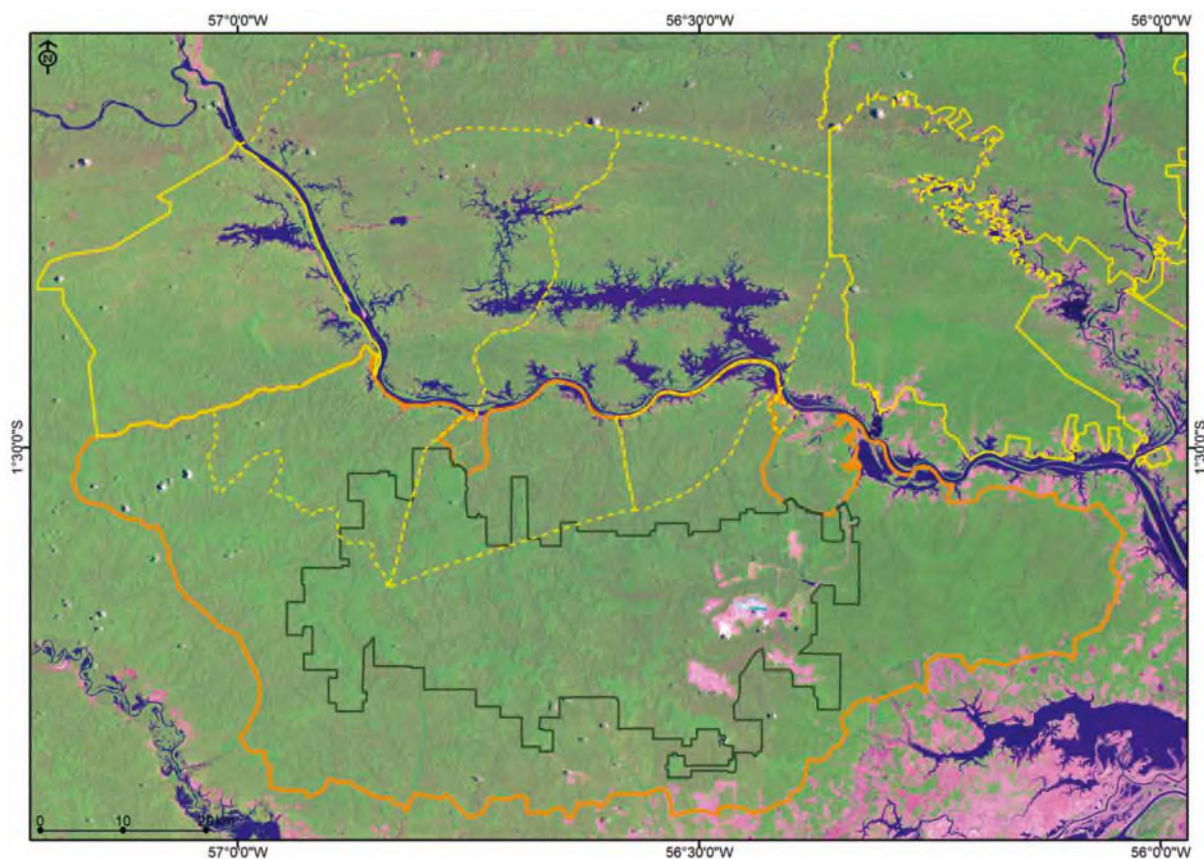
Figur 1

Figur 1 viser MRNs konsesjon i STNF i Pará i Brasil. Platåer som er en del av eksisterende gruvedrift, vises i gult, mens de planlagte sentrale platåene for PNM vises i rosa. Platåene som refereres til som fremtidig gruve, vises i lysebrun. Figuren er hentet fra MRN EIA Volume I, side 113.⁵⁴

⁵⁴ Mineração Rio do Norte – MRN (2021), “Estudo de Impacto Ambiental (EIA), Volume II” side 113, <https://mrn.com.br/index.php/pt/projeto-novas-minas> .

Figur 2

Figur 2 viser «mining zone» (mørkegrønn linje) i STNF (parkgrense i oransje). Figuren er hentet fra rapporten «Quilombola Lands in Oriximiná: Pressure and Threats»⁵⁵ Området i rosa farge innenfor konsesjonsområdet er de allerede utviklede gruveområdene. De nye områdene ligger vest for dette.

3.2 Miljøskade

MRNs konsesjonsområde består av intakt tropisk regnskog. Den nye gruen og tilhørende infrastruktur oppgis å skulle dekke et område på ca 100 km².⁵⁶ Av dette er det anslått at rundt 64 km² skal avskoges fullstendig over prosjektets levetid. Det er sannsynlig at det totale området som vil påvirkes av prosjektet, vil være langt større enn de 100 km² som er satt av til infrastruktur og gruvedrift.

⁵⁵Andrade, L. (2011) "Quilombola lands in Oriximiná: pressure and threats."São Paulo Pro-Indian Commission, https://cpisp.org.br/wpcontent/uploads/2019/03/Quilombola_Lands.pdf .

⁵⁶ Mineração Rio do Norte – MRN (2022), "Estudo de Impacto Ambiental (EIA), Volume I". Page 112, <https://mrn.com.br/index.php/pt/projeto-novas-minas> .

Indirekte avskoging fra gruvedrift i Amazonas har vist seg å forekomme opptil 70 km fra gruvekonsesjoner.⁵⁷

Studier av biologisk mangfold som MRN har utført i forbindelse med miljøkonsekvensvurderingen for utvidelsen, fant 1241 arter av trær, busker og epifytter (planter som lever på andre planter) i konsesjonsområdet.⁵⁸ Flere av disse artene er listet som utrydningstruet av verdens naturvernunion (IUCN). Det rapporteres videre om et rikt mangfold av reptiler, amfibier, pattedyr og fugler, inkludert truede arter som harpyørn (*Harpia harpyja*),⁵⁹ kamørn (*Morphnus guianensis*),⁶⁰ svartklamreape (*Ateles paniscus*),⁶¹ ozelotkatt (*Leopardus tigrinus*),⁶² kjempemaursluker (*Myrmecophaga tridactyla*),⁶³ og kjempebeltedyr (*Priodontes maximus*).⁶⁴

Å åpne opp områder med kontinuerlig og intakt regnskog vil medføre store økologiske endringer, ikke bare på selve platået som avskoges, men også i

⁵⁷ Sonter, L.J., Herrera, D., Barrett, D.J. et al. (2017) "Mining drives extensive deforestation in the Brazilian Amazon" *Nature Communications* volume 8, side 1013, <https://doi.org/10.1038/s41467-017-00557-w>.

⁵⁸Mineração Rio do Norte – MRN (2022), "Estudo de Impacto Ambiental (EIA), Volume II" side 1001. Tilgjengelig på: <https://mrn.com.br/index.php/pt/projeto-novas-minas>.

⁵⁹ BirdLife International. 2021. *Harpia harpyja*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22695998A197957213. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22695998A197957213.en>. Accessed on 30 October 2024.

⁶⁰ BirdLife International. 2017. *Morphnus guianensis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22695991A118209977. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-3.RLTS.T22695991A118209977.en>. Accessed on 30 October 2024.

⁶¹ Mittermeier, R.A., Boubli, J.P., Urbani, B., Régis, T. and de Melo, F.R. 2021. *Ateles paniscus* (amended version of 2019 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T2283A191691902. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-1.RLTS.T2283A191691902.en>. Accessed on 30 October 2024.

⁶² Payan, E. and de Oliveira, T. 2016. *Leopardus tigrinus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T54012637A50653881. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T54012637A50653881.en>. Accessed on 30 October 2024.

⁶³ Miranda, F., Bertassoni, A. and Abba, A.M. 2014. *Myrmecophaga tridactyla*. The IUCN Red List of Threatened Species 2014: e.T14224A47441961. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2014-1.RLTS.T14224A47441961.en>. Accessed on 30 October 2024.

⁶⁴ Anacleto, T.C.S., Miranda, F., Medri, I., Cuellar, E., Abba, A.M. and Superina, M. 2014. *Priodontes maximus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2014: e.T18144A47442343. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2014-1.RLTS.T18144A47442343.en>. Accessed on 30 October 2024.

skogen rundt. I miljøkonsekvensvurderingen påpeker man at avskogingen vil ha en negativ påvirkning på en rekke skogsarter som for eksempel maur, amfibier, og flere arter av fugler og primater. De komplekse habitatene og mikrohabitatene man finner i gammel regnskog, vil bli totalforandret gjennom tap av gamle og store trær, endringer i lys og jordstruktur og dermed av planter, mikroorganismer og dyr i jorda, underskogen og trekronene. I tillegg påvirkes også kantsonene av skogen som ligger nærmest de avskogede platåene, for eksempel gjennom at nye arter tilpasset de endrede økologiske forholdene blir dominerende. Mange viktige regnskogararter som pungrotter og ulike gnagere er tilpasset et liv i sammenhengende skog. De har generelt lav spredningsevne og dermed en svært lokal utbredelse med begrenset evne til å bevege seg mellom skogsfragmenter.⁶⁵ Konsekvensene av avskoging, fragmentering og degradering er derfor mer prekære for slike arter, med lokal utryddelse som ytterste konsekvens.

4 Informasjon fra selskapet

Etikkrådet har hatt kontakt med Rio Tinto om MRNs gruve siden 2023. Det har vært avholdt møter med Rio Tinto Aluminium, og Rio Tinto har også sendt et svarbrev etter å ha mottatt et utkast til tilrådning om utelukkelse.

Selskapet er ikke enig i at MRNs gruve er problematisk fra et miljømessig ståsted og skriver følgende *"We consider the environmental practices of MRN to be world-leading, in particular with respect to minimising land disturbance and continuous rehabilitation."*⁶⁶ Selskapet påpeker videre at *"100% rehabilitation of the mining areas is expected once the mine closure plan is implemented at MRN. Different from mining deep pits, the mining methodology at MRN will allow for full closure and rehabilitation of all mining areas."*

Om MRNs rehabilitering av utnyttede bauksittplatåer sier selskapet følgende: *"MRN has implemented a comprehensive reforestation program aimed at the restoration of cleared areas and the reinstatement of biodiversity and ecological functions to closely mirror pre-mining conditions."*

Det har blitt gjort *baseline*-studier av biologisk mangfold for hvert av platåene hvor det er planlagt utvinning, og dyr flyttes fra områdene før skog og annen

⁶⁵ Rodrigues, A.C., et al. (2020) "Nonvolant Small Mammal (Rodentia and Didelphimorphia) Assemblages Structure in Areas Under Mining Impact in the Brazilian Amazon." *Tropical Conservation Science* volume 13, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1940082920914884>.

⁶⁶ Rio Tinto epost til Etikkrådet (04.12.23).

vegetasjon fjernes.⁶⁷ Jordlaget (*top soil*) som ble fjernet før utvinningen, tilbakeføres raskt etter endt utvinning, før det tilplanter med lokale trær og busker.

Selskapet påpeker at rehabiliteringsforløpet overvåkes kontinuerlig, og at MRN har rehabilitert mer enn halvparten av det området de har avskoget siden 1984: *"The monitoring of reforestation initiatives, inclusive of satellite image analysis, reveals that between the years 1984 and 2020, MRN has successfully rehabilitated approximately 5,441 hectares (54 km²) out of the 9,345 hectares (93.5 km²) that were initially deforested."*

"Looking ahead, for the PNM, there is a projected clearance of an additional 6,446 hectares (64 km²) throughout the project's lifespan. This delineated area will undergo progressive restoration as specific mining activities conclude in designated regions, aligning with the established methodology governing MRN's reforestation program."

Rio Tinto presiserer at det ikke er operatør av MRN-gruven, men at selskapet som styremedlem arbeider for forbedringer: *"While MRN is non-managed by Rio Tinto, through our board and committee roles, we have been proactively monitoring and seeking to continuously improve MRN's approach to community and environmental issues. Rio Tinto participate actively in MRN's board, and has representation in various shareholder oversight committees, including the regular participation of a fully dedicated communities and social performance subject matter expert. MRN Shareholders have agreed that a detailed plan and process for managing the impact of the development of the West Zone Project on the environment, stakeholders, communities and indigenous people be completed in a manner that seeks to promote the best ESG practices and standards as are standard practice within the industry, and are commonly adopted by International Mining Companies."*⁶⁸

Selskapet mener at deres deltagelse og økte eierandel i prosjektet har ført til høyere ESG-standarder: *"In our view, our involvement in MRN has resulted in even higher ESG-standards. With the recent increase in our interest to 22%, we have introduced the requirement of an advanced ESG plan for the development of the West Zone following the best ESG standards and practices of the industry and the ICCM."*⁶⁹

⁶⁷ Rio Tinto Aluminium i møte med Etikkrådet (18.04.2024).

⁶⁸ Rio Tinto epost til Etikkrådet (04.12.2023).

⁶⁹ Rio Tinto Aluminium i møte med Etikkrådet (18.04.2024).

Videre påpeker selskapet at MRN har benyttet IFC PS-6 tiltakshierarki⁷⁰ (*mitigation hierarchy*) i planleggingen av prosjektet. I miljøkonsekvensvurderingen til PNM diskuteres mulig avbøtende tiltak, som for eksempel plasseringen av infrastruktur og avgangsmassehåndtering. Selskapet opplyser at valget av mindre arealkrevende metoder for avgangsmassehåndteringen vil redusere omfanget av avskogingen.⁷¹

5 Etikkrådets vurdering

Etikkrådet har vurdert SPUs investering i Rio Tinto Group opp mot miljøkriteriet i de etiske retningslinjene. Rådet har vurdert om det foreligger en uakseptabel risiko for at Rio Tinto medvirker til eller selv er ansvarlig for alvorlig miljøskade knyttet til sitt eierskap i fellesforetaket MRN og deres utvinning av bauksitt i regnskogen i Amazonas. Selv om Rio Tinto ikke er ansvarlig operatør for gruen og er en mindretallseier i fellesforetaket, legger rådet til grunn at selskapet som partner i fellesforetaket også er ansvarlig for dets virksomhet.

Etikkrådets vurdering er rettet mot den planlagte utvidelsen av gruen som vil medføre avskoging og åpne opp betydelige arealer i sammenhengende, intakt regnskog.

Etikkrådet legger vekt på at regnskogen i Amazonas er et av jordas viktigste områder for biologisk mangfold, samtidig som regnskogen og de økosystemtjenestene den bidrar med, er sterkt truet av avskoging.

Rådet viser til at både IPBES kunnskapsoppsummering og Naturavtalen konkluderer med at det er nødvendig å stoppe tapet av biologisk mangfold. Etter rådets oppfatning vil dette i praksis kunne innebære at selskaper i noen tilfeller og i enkelte områder må avstå fra inngrep som kan skade viktig biologisk mangfold og økologiske funksjoner.

MRNs utvidelse av bauksittgruen er lovlig. Etikkrådet legger like fullt vekt på at man siden oppstarten av gruvedriften på slutten av 1970-tallet har fått større kunnskap om biologisk mangfold generelt, den stadig mer kritiske situasjonen for mange av verdens arter og økosystemer, samt hvordan mennesker er avhengig av naturen og økosystemtjenestene.

⁷⁰ IFC PS-6 tiltakshierarki gir veiledning for hvordan negative konsekvenser på biologisk mangfold knyttet til utviklingsprosjekter kan begrenses. Det omfatter fire trinn som må gjennomføres sekvensielt – unngå skade, minimere skade, reparere skade og offsets (kompensasjonstiltak). Offsets skal være siste utvei. se Performance Standards (ifc.org)

⁷¹ Møte mellom Rio Tinto Aluminium og Etikkrådet (18.04.2024).

Etikkrådet viser også til vitenskapelige studier som dokumenterer det økende kumulative presset fra ulike industrier på regnskogen i Amazonas. Rådet legger vekt på at effektene av avskoging og degradering i de delene av Amazonas som omtales som avskogingsbuen medfører en stor risiko for irreversible endringer i disse delene av regnskogen. Etikkrådet har derfor konkludert med at selskaper ikke bør delta i aktiviteter som påvirker fortsatt intakte deler av regnskogen i Amazonas.

Rådet har merket seg at MRN anvender IFCs tiltakshierarki, og at selskapet har tatt noen grep som vil redusere arealbruken noe. Rio Tinto påpeker at selskapet gjennom sin rolle i MRN fremmer «*best practice*» for ESG-standarder.. Etikkrådet mener at dette er noe man uansett forventer av selskaper, og at selskapets tiltak ikke endrer vesentlig på det faktum at gruveutvidelsen gjør at store områder med intakt tropisk skog i et område med globalt viktige naturverdier vil bli avskoget.

Etikkrådet legger også til grunn at MRN gjør det som er mulig for å rehabilitere avskogede områder. Rådet mener at selv om rehabilitering kan være et godt tiltak på allerede degraderte områder, vil slik rehabilitering ikke være tilstrekkelig for å rette opp skaden ved å fjerne intakt skog. Det vil ta mange tiår før skog og økosystemer har tilsvarende kvaliteter som i dag, om det i det hele tatt er mulig. Rehabilitering kan derfor etter rådets mening ikke legitimere inngrep i urørte områder med viktige økologiske funksjoner.

I den første utvidelsen av gruven er det de sentrale platåene i konsesjonsområdet som skal utnyttes. Etikkrådet merker seg at de vestre platåene i konsesjonsområdet betegnes som fremtidige gruver «*Minas futuras*» i miljøkonsekvensvurderingen. Rådet anser derfor risikoen for ytterligere utvidelser av gruven som betydelig.

Etikkrådet konkluderer med at fondets investering i selskaper som bidrar til avskoging og degradering av intakt regnskog i et økosystem og område som er avgjørende for bevaring av en betydelig andel av det globale biologiske mangfoldet, må anses å være i strid med de etiske retningslinjene.

6 Tilrådning

Etikkrådet anbefaler å utelukke Rio Tinto PLC og Rio Tinto Ltd fra Statens pensjonsfond utland.

*

Siv Helen Rygh
Torstensen,
Fungerende
leder

(Sign.)

Cecilie
Hellestveit

(Sign.)

Vigdis Vandvik

(Sign.)

Egil Matsen

(Sign.)